

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

ΟΙ ΚΡΑΤΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΚΟΠΙΑ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ

Αναστασία Καφαντάρη

Κοινωνική Λειτουργός

Με τον όρο «κοινωνικές υπηρεσίες» στην ευρύτερη έννοια του όρου, εννοούμε οργανωμένες δραστηριότητες που αναφέρονται στην Κοινωνική Πρόνοια, στην Κοινωνική Ασφάλιση, στην Δημόσια Υγεία, στην Εργατική Προστασία και Εκπαίδευση, στην γυμναστική κ.ά.

Η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών είναι μια ανθρωπίνη δραστηριότητα που υπαγορεύεται από τις ίδιες τις ανθρωπίνες ανάγκες που απορρέουν από την βιολογική και κοινωνική ύπαρξη του ανθρώπου. Στην αρχική τους μορφή ξεκίνησαν και διατηρήθηκαν για πολλά χρόνια ως εκδήλωση ατομικής εδελοντικής προσφοράς, φιλανθρωπίας και αλληλεγγύης για τους φτωχούς, τους αναξιοπαθείς και γενικότερα τα «εξαρτημένα» άτομα. Προσέφεραν κυρίως υλική βοήθεια και περίθαλψη και βασίζονταν σε κίνητρα φιλανθρωπίας και «ηθικής σωτηρίας» των βοηθουμένων. Τα άτομα που ασχολούντο ήταν εδελοντές συνήθως των ανωτάτων κοινωνικών τάξεων και κυρίως γυναίκες.

Με την ανάπτυξη του «Κράτους Πρόνοιας» η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών αποτέλεσε ευθύνη του Κράτους για το σύνολο σχεδόν των πολιτών του οι οποίες δεν περιορίζονται σε υλικές παροχές αλλά αποβλέπουν στην εξασφάλιση ενός επιπέδου οικονομικής και ψυχοκοινωνικής ασφάλειας. Σε μια πολύ προηγμένη μορφή τους στοχεύουν στην βελτίωση της ποιότητας ζωής και την ευημερία όλων των πολιτών και παρέχουν διευκολύνσεις σε άτομα και ομάδες πληθυσμού για να καλλιεργήσουν όλες τις δυνατότητες τους και να δώσουν έκφραση στη δημιουργικότητά τους.

Οι κύριοι παράγοντες που δίνουν μορφή και περιεχόμενο στο πλέγμα των κοινωνικών υπηρεσιών κάθε χώρας είναι οι ανθρωπίνες και οι κοινωνικές ανάγκες, οι γνώσεις που υπάρχουν για τον άνθρωπο τα ατομικά και κοινωνικά προβλήματα και τους τρόπους λύσεως των προβλημάτων αυτών, τα μέσα που υπάρχουν για την κάλυψη των ανθρωπίνων αναγκών (οικονομικά, τεχνολογικά, οργανωτικών δομών, ειδικευμένου προσωπικού κ.ά.) οι επικρατούσες κοινωνικές αξίες σε σχέση και με τα ανθρωπίνα δικαιώματα.

Στη χώρα μας με συνταγματικές διατάξεις έχει κατοχυρωθεί η προστασία ορισμένων δεσμών και κατηγοριών του πληθυσμού που κρίθηκε ότι έχουν ανάγκη ιδιαίτερης φροντίδας όπως είναι η προστασία του δεσμού της οικογένειας και του γάμου, η προστασία της μητρότητας, της παιδικής ηλικίας, της νεότητας και του γήρατος. Ακόμη προβλέπεται ειδική φροντίδα από μέρους του Κράτους των πολυτέκνων οικογενειών, των αναπήρων, των χήρων και ορφανών, αυτών που πάσχουν από ανίατα νοσήματα και περίθαλψη των απόρων. Με τον τρόπο αυτό ο Καταστατικός Χάρτης της χώρας βάζει τις κατευθυντήριες γραμμές που πρέπει να ακολουθήσει η εκτελεστική εξουσία για να υλοποιήσει τις συνταγματικές αυτές επιταγές.

Αρμόδιος Κρατικός Φορέας για την υλοποίηση των συνταγματικών αυτών επιταγών είναι το Υπουργείο Υγείας-Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων που στον τομέα της Κοινωνικής Πρόνοιας μελετά και εκτιμά τις υπάρχουσες ανάγκες, προγραμματίζει και σχεδιάζει τα μέτρα Κοινωνικής Πολιτικής καταρτίζει τα σχετικά προγράμματα και μεριμνά για την υλοποίησή τους μέσω των κρατικών περιφερειακών υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας.

Ιστορικά η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών στην Ελλάδα πέρασε από διάφορες φάσεις. Αρχικά από την δημιουργία του ελληνικού κράτους, η εκκλησία και η ιδιωτική πρωτοβουλία είχαν την κύρια ευθύνη για την παροχή τους. Αργότερα το 1922 περίπου, στην προσπάθεια να αντιμετωπισθούν τα πολυάριθμα και τεράστια σε έκταση προβλήματα περιδάλγεως των 1.500.000 ελλήνων προσφύγων της Μικρασιατικής καταστροφής, ιδρύθηκε το Υπουργείο Υγιεινής, Πρόνοιας και Αντιλήψεως.

Τα πρώτα χρόνια μετά την απελευθέρωση από την αξονική κατοχή επιχειρήθηκε στα πλαίσια ενός ευρύτερου προγράμματος ανασυγκροτήσεως της χώρας, η αναδιοργάνωση των Κρατικών Υπηρεσιών Κοινωνικής Πρόνοιας. Με τον Α.Ν. 388/1945 ιδρύθηκαν σε όλες τις πρωτεύουσες των Νομών τα Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας που προήλθαν από τη συγχώνευση εθελοντικών οργανισμών οι οποίοι είχαν δημιουργηθεί για την αντιμετώπιση κατά την περίοδο της κατοχής των προβλημάτων επιβιώσεως του πληθυσμού. Στην αρχή ήταν Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου. Στη συνέχεια με τον Α.Ν. 836/1964 έγιναν περιφερειακές Υπηρεσίες του Υπουργείου Κοινωνικής Πρόνοιας και αποτέλεσαν τους κύριους φορείς κρατικής δραστηριότητας στον τομέα της Κοινωνικής Πρόνοιας για την αντιμετώπιση των τεράστιων τότε προβλημάτων περιδάλγεως και αποκαταστάσεως που προξενήθηκαν από την κατοχή και τις εθνικές περιπέτειες που ακολούθησαν. Χρησιμοποιήθηκαν κυρίως στην εξακρίβωση της συνδρομής των προϋποθέσεων για τις προνοιακές παροχές που δίνονταν και για την καταγραφή των «απόρων». Λειτουργήσαν σε ένα πάρα πέρα αποκεντρωμένο επίπεδο με γραφεία κοινωνικής πρόνοιας στις μεγάλες πόλεις κάθε Νομού.

Σήμερα εξακολουθούν να λειτουργούν σε Νομαρχιακό επίπεδο ως Δ/σεις και Τμήματα Κοινωνικής Πρόνοιας στην έδρα κάθε Νομού, έχουν αρμοδιότητα για την εφαρμογή των Κρατικών Προγραμμάτων Κοινωνικής Προστασίας την παρακολούθηση, την εποπτεία και τον συντονισμό όλων των Φορέων Κοινωνικής Πρόνοιας που λειτουργούν στην περιοχή τους και γενικά για κάθε κοινωνικοπρονοιακό θέμα.

Το πραγματικό και κύριο έργο τους όμως, όπως είναι οργανωμένες, επικεντρώνεται κυρίως στην εφαρμογή προγραμμάτων και σε κάποια διοικητική εποπτεία των φορέων Κοινωνικής Πρόνοιας που λειτουργούν στην περιοχή τους και κυρίως στο επίπεδο της οικονομικής επιχορηγήσεως, ενώ το θέμα *συντονισμού* των φορέων αυτών σχεδόν δεν αντιμετωπίζεται.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΙ

Το έτος 1950 το Υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας τότε, προσέλαβε για πρώτη φορά Κοινωνικούς Λειτουργούς, οι οποίοι πλαισίωσαν τα Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας που αναφέρθηκαν πιο πάνω και χρησιμοποιήθηκαν ως «ειδικευμένα στελέχη» στην εφαρμο-

γή του πρωτοποριακού για την εποχή και τις συνθήκες της Κοινωνικής Πρόνοιας στη χώρα μας, προγράμματος προστασίας του παιδιού. Το πρόγραμμα αυτό στόχευε στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων της οικογένειας για να κρατήσει κοντά της τα παιδιά και να βοηθήσει να αναπτυχθεί στο σύνολό της.

Πολύ αργότερα με τον Ν.Δ. 272/1974 δημιουργήθηκε στο Υπουργείο αυτό κλάδος και 285 τακτικές θέσεις κοινωνικών λειτουργών, παρά το γεγονός ότι όλα αυτά τα χρόνια συνέχισαν να χρησιμοποιούνται οι κοινωνικοί λειτουργοί κυρίως στην εφαρμογή των Κρατικών Προγραμμάτων Κοινωνικής Πρόνοιας στις Κρατικές αυτές Υπηρεσίες.

Από τις θέσεις που δημιουργήθηκαν, 275 κατανεμήθηκαν στις περιφερειακές Υπηρεσίες του Υπουργείου (Δ/σεις και τμήματα Κοινωνικής Πρόνοιας), ανάλογα με τις τότε υπηρεσιακές ανάγκες. Ο αριθμός αυτός σήμερα έχει σημαντικά μειωθεί γιατί αρκετοί κοινωνικοί λειτουργοί έχουν αποχωρήσει κυρίως λόγω συνταξιοδότησεως.

Το 1977 με τον οργανισμό του Υπουργείου δημιουργήθηκαν στην οργανωτική δομή των περιφερειακών αυτών Κρατικών Υπηρεσιών τμήματα και γραφεία Κοινωνικής Εργασίας και πλαισιώθηκαν με τους κοινωνικούς λειτουργούς που υπηρετούσαν με προϊστάμενο επίσης κοινωνικό λειτουργό.

Είναι γεγονός ότι η καθυστέρηση της ενσωμάτωσης του κλάδου των κοινωνικών λειτουργών στην οργανική δομή του Υπουργείου επεσώρευσε πολλά δεινά στην εξέλιξη και ανάπτυξη του, κυρίως γιατί οι κοινωνικοί λειτουργοί αρχικά εντάχθηκαν σε διοικητικά πλαίσια που δεν ήξεραν ή δεν έλαβαν υπόψη τις ανάγκες του επαγγελματία κοινωνικού λειτουργού για την άσκηση του επαγγέλματός του.

ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ

Με την Υπουργική Απόφαση 5716/1974 καθορίστηκαν οι αρμοδιότητες των Κοινωνικών Λειτουργών στις περιφερειακές Υπηρεσίες Κοινωνικής Πρόνοιας του Υπουργείου, που περιλαμβάνουν:

- α. Τη συμμετοχή των κοινωνικών λειτουργών στην εφαρμογή των κρατικών προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας και εκείνων που εφαρμόζονται από άλλους φορείς. Η συμμετοχή αυτή αφορά στη διενέργεια των «ψυχοκοινωνικοοικονομικών» ερευνών που απαιτούνται για να δεμελιωθεί το δικαίωμα των ενδιαφερομένων και να ενταχθούν στα εφαρμοζόμενα κοινωνικά προγράμματα.
- β. Την παροχή υπηρεσιών κοινωνικής εργασίας προς τους εξυπηρετούμενους με στόχο την αξιοποίηση της υλικής βοήθειας που τους δίδεται αλλά και την πρόληψη ή αντιμετώπιση ατομικών ή οικογενειακών προβλημάτων που τυχόν τους απασχολούν.
- γ. Τη διερεύνηση των κοινωνικών αναγκών και προβλημάτων της περιοχής που υπάγεται στην αρμοδιότητά τους με στόχο τη συμβολή τους στην κάλυψη ή αντιμετώπιση των διαπιστομένων αναγκών και προβλημάτων αξιοποιώντας τους τοπικούς πόρους και μέσα και ενεργοποιώντας, για το σκοπό αυτό, τους «παράγοντες» της κοινότητας και τους κατοίκους.
- δ. Τη συμβολή στην ανάπτυξη και τη βελτίωση της εδελοντικής προσφοράς κοινωνικών υπηρεσιών, με την υποβοήθηση του έργου των ασχολουμένων με την δραστηριότητα αυτή στοχεύοντας και στην καλλιέργεια του αισθήματος κοινωνικής ευθύνης και αλληλεγγύης μεταξύ των πολιτών.

ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ

Όπως είναι φανερό η Υπουργική Απόφαση παρέχει μεγάλα περιθώρια και ανοίγματα για δράση των κοινωνικών λειτουργών στις Κρατικές Υπηρεσίες Κοινωνικής Πρόνοιας. Όμως λόγω του προσανατολισμού τους και του παραδοσιακού τρόπου οργάνωσης και λειτουργίας τους, οι Υπηρεσίες αυτές δίδουν προτεραιότητα στην εφαρμογή των προγραμμάτων κοινωνικής προστασίας που αφορούν κυρίως επιδοτήσεις διαφόρων ομάδων του πληθυσμού. Έτσι οι κοινωνικοί λειτουργοί ασχολούνται σε πρώτη προτεραιότητα με αυτή τη δραστηριότητα, η οποία αν εξεταστεί, και μόνο ποσοτικά, απορροφά σε μεγάλο βαθμό και σε πολλές περιπτώσεις εξαντλεί τα χρονικά περιθώρια του υπηρεσιακού τους χρόνου. Θα πρέπει δε να σημειωθεί ότι η δραστηριότητα αυτή περιλαμβάνει, πέρα από τη διενέργεια των προβλεπόμενων «ψυχοκοινωνικοοικονομικών» ερευνών, τη σύνταξη και υποβολή των αντίστοιχων εκθέσεων καθώς και μια ποικιλία άλλων δραστηριοτήτων σχετικών με το αντικείμενο, δηλαδή συνεντεύξεις, επαφές, συνεργασίες και ενέργειες που πραγματοποιούνται με τα άτομα ή τις οικογένειες που εξυπηρετούνται και με τις Υπηρεσίες και λοιπές «Αρχές» με σκοπό να εκτιμηθούν οι κοινωνικές ανάγκες και τα προβλήματα και να προωθηθούν οι επιθυμητές λύσεις. Αυτό έχει σαν συνέπεια, οι δραστηριότητες που αναφέρονται στην άσκηση κοινωνικής εργασίας, την εκτίμηση των κοινωνικών αναγκών και προβλημάτων στο επίπεδο της «Κοινότητας και τη συμβολή τους στον κοινωνικό σχεδιασμό, την ανάπτυξη και βελτίωση της εθελοντικής προσφοράς υπηρεσιών, αν ασκούνται σε πολύ περιορισμένη έκταση και ίσως με τρόπο που εύκολα μπορεί να οδηγήσει σε παρερμηνείες για την εικόνα του κοινωνικού λειτουργού και τον ρόλο του και σε αποπροσανατολισμό από την κύρια αποστολή του.

Όμως, όπως επίσης φαίνεται από τους κοινωνικούς λειτουργούς σοβαρότατα κοινωνικά και συναισθηματικά προβλήματα και σε σημαντική έκταση απασχολούν τόσο τους επιδοτούμενους από τα προγράμματα κοινωνικής προστασίας όσο και λοιπούς κατοίκους των περιοχών που επισκέπτονται, όπως είναι τα προβλήματα διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ συζύγων και μεταξύ γονέων και παιδιών, εγκαταλήψεις εξαρτημένων ατόμων (παιδιών, ηλικιωμένων, χρονίως πασχόντων) δυσκολίες ή αδυναμίες προσαρμογής προβλήματα ανεργίας, καθώς και προβλήματα που δεωρούνται επακόλουθα των συνθηκών και του σημερινού τρόπου ζωής (αλκοολισμού, χρήσης και κατάχρησης τοξικών ουσιών, πορνείας, απόπειρες αυτοκτονίας).

Παρά την ύπαρξη των πιο πάνω προβλημάτων, οι δυνατότητες παρέμβασης των κοινωνικών λειτουργών για την άμβλυση ή αντιμετώπισή τους με τρόπο συστηματικό και σε επιστημονική βάση, είναι περιορισμένες.

Στο επίπεδο της Κοινότητας, οι κοινωνικοί λειτουργοί των υπηρεσιών αυτών, έχουν τη δυνατότητα, με την ευκαιρία μεταβάσεώς τους στις κοινότητες και τους οικισμούς για την εφαρμογή των προγραμμάτων κοινωνικής προστασίας, να επισημαίνουν κοινωνικά προβλήματα και ακάλυπτες κοινωνικές ανάγκες σε ποικίλη μορφή και ένταση που η κάλυψη ή η αντιμετώπισή τους ενδιαφέρει άμεσα ή έμμεσα το σύνολο του πληθυσμού, όπως είναι:

- α. Έλλειψη υπηρεσιών φροντίδας βρεφών και νηπίων εργαζομένων μητέρων, συμβουλευτικών υπηρεσιών για οικογένειες με πολύπλοκα κοινωνικά ή ψυχολογικά προβλήματα, υπηρεσιών για ηλικιωμένους ή πάσχοντες από χρόνια νοσήματα που δεν μπορούν να αυτοεξυπηρετηθούν κ.ά.

β. Προβλήματα νοσητικά αναπήρων, ψυχικά ασθενών και των οικογενειών τους, αλκοολισμού, προβλήματα από τη χρήση ή κατάχρηση ουσιών κ.ά.

Και στον τομέα αυτό η δυνατότητα παραπέρα παρεμβάσεως των Κοινωνικών Λειτουργών με ερευνητικές προσπάθειες για τον προσδιορισμό της εκτάσεως των επισημαινόμενων προβλημάτων, έτσι ώστε να συμβάλουν στην προσπάθεια του κοινωνικού σχεδιασμού για την βελτίωση των υφισταμένων κοινωνικών υπηρεσιών ή τη δημιουργία νέων, είναι πολύ περιορισμένη.

Τέλος και στον τομέα της εθελοντικής προσφοράς κοινωνικών υπηρεσιών που είναι τμήμα των αρμοδιοτήτων των κοινωνικών λειτουργών σύμφωνα με την υπουργική απόφαση που προαναφέραμε, οι δυνατότητες είναι εξίσου περιορισμένες.

ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ - ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Οι δυσκολίες και τα προβλήματα που επηρεάζουν την ολοκληρωμένη άσκηση του έργου των κοινωνικών λειτουργών και συντελούν σε μια αναγκαστική «συρρίκνωση» των αρμοδιοτήτων τους όπως ορίζονται στην υπουργική απόφαση, θα μπορούσαν να αναζητηθούν κυρίως στους εξής παράγοντες:

- α. Στον περιορισμένο αριθμό των κοινωνικών λειτουργών που εργάζονται στις Δ/σεις και Τμήματα Κοινωνικής Πρόνοιας σε σχέση με τον όγκο και τις συνθήκες εργασίας που θα αναφερθούν πιο κάτω. Όπως ήδη αναφέρθηκε, ο αριθμός αυτός είχε καθοριστεί πριν από 13 χρόνια σε 275, σήμερα όμως είναι πολύ μικρότερος γιατί ένας αριθμός κοινωνικών λειτουργών έχει αποχωρήσει από τις υπηρεσίες αυτές, κυρίως λόγω συνταξιοδότησης, χωρίς να έχουν καλυφθεί τα σχετικά κενά. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η μέση αναλογία κατοίκων ανά κοινωνικό λειτουργό με τα δεδομένα της απογραφής του 1981, είναι πάνω από 45.000, ενώ η μέση αναλογία εκτάσεως του «γεωγραφικού τομέα» κάθε κοινωνικού λειτουργού, είναι πάνω από 600 τετρ. χιλιόμετρα και σε μερικές περιοχές ξεπερνάει κατά πολύ τα 1000 τετρ. χιλιόμετρα. Επίσης η μέση αναλογία των οικιστικών μονάδων (Δήμων, Κοινοτήτων, Οικισμών) υπολογίζεται σε ένα κοινωνικό λειτουργό για 87 τέτοιες μονάδες περίπου, ενώ η αναλογία αυτή φτάνει σε μερικούς νομούς 1:236. Οι αναλογίες αυτές είναι μέχρι και 10 φορές μεγαλύτερες από εκείνες σε πολλές χώρες της Ευρώπης¹.
- β. Στον μεγάλο όγκο εργασίας που διαμορφώνεται, κυρίως από την δραστηριότητα των κοινωνικών λειτουργών στην εφαρμογή των προγραμμάτων κοινωνικής προστασίας τα οποία πρέπει να σημειωθεί ότι τα τελευταία χρόνια έχουν διπλασιαστεί σε αριθμό, ενώ ο αριθμός των εξυπηρετούμενων απ' αυτά έχει σχεδόν τετραπλασιαστεί και όπως αναφέρθηκε απορροφά το μεγαλύτερο μέρος και σε πολλές περιπτώσεις εξαντλεί τα περιθώρια του υπηρεσιακού χρόνου των κοινωνικών λειτουργών.
- γ. Στην έλλειψη επαρκούς χρόνου για μια ολοκληρωμένη διερεύνηση των αναγκών και προβλημάτων των εξυπηρετούμενων, σε συνδυασμό με τους δύο λόγους που αναφέρ-

¹ Ιδὲ ευρήματα και Συμπεράσματα Ερευνών. Υπουργείο Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Δ/ση Κοινωνικής Εργασίας (σελ. 17).

- θηκαν πιο πάνω. Και εδώ θα πρέπει να τονιστεί πόσο απαραίτητη είναι η άνετη σε χρόνο και συχνότητα επικοινωνία κοινωνικών λειτουργών - εξυπηρετούμενων και του κοινωνικού τους περίγυρου, για την συστηματική διερεύνηση των δεδομένων και βάσει αυτών την εκπόνηση ενός σχεδίου δράσεως από μέρους του κοινωνικού λειτουργού.
- δ. Στις περιορισμένες δυνατότητες μετακινήσεως των κοινωνικών λειτουργών στον τόπο διαμονής των εξυπηρετούμενων που οφείλονται σε δυσκολίες από την μορφολογία του εδάφους, τις αποστάσεις των κοινοτήτων από την έδρα του Νομού, την κατάσταση των συγκοινωνιακών δικτύων ιδιαίτερα σε ορεινές απομακρισμένες και νησιωτικές περιοχές (π.χ. Νομός Κυκλάδων, Δωδεκανήσου) σε συνδυασμό με τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες, κυρίως κατά την χειμερινή περίοδο. Δυσκολίες από τα συγκοινωνιακά δίκτυα που συντελούν στην απώλεια πολύτιμου υπηρεσιακού χρόνου και στην ψυχική και σωματική κόπωση και ταλαιπωρία, από την αναγκαστική πεζοπορία και αναμονή της διελεύσεως των μεταφορικών μέσων και επηρεάζουν, όπως είναι φυσικό, και την παραγωγικότητα των κοινωνικών λειτουργών.
- ε. Στην οργανωτική δομή και διάρθρωση των υπηρεσιών αυτών και το είδος του προσανατολισμού τους. Για πολλά χρόνια η επαγγελματική ομάδα των κοινωνικών λειτουργών στις υπηρεσίες αυτές δρούσε κάτω από την κατεύθυνση οργάνων με επαγγελματική κατάρτιση σημαντικά διάφορη από εκείνη που είχαν τα μέλη της ομάδας αυτής. Ήδη παρά το γεγονός ότι στην οργανωτική δομή των υπηρεσιών αυτών έχουν περιληφθεί «υπηρεσιακές μονάδες» κοινωνικής εργασίας που είναι πλαισιωμένες αποκλειστικά με κοινωνικούς λειτουργούς, ο παραδοσιακός τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας τους, η διάρθρωση και στελέχωσή τους, δεν αφήνουν πολλά περιθώρια αναπροσανατολισμού τους σε ρόλους που να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες αντιλήψεις για την κοινωνική πρόνοια και τον ανθρωποκεντρικό της ρόλο με χαρακτήρα πρωτογενών κοινωνικών υπηρεσιών. Χαρακτηριστική είναι η σχέση του αριθμού των διοικητικών υπαλλήλων και των κοινωνικών λειτουργών που σε πολλές από τις υπηρεσίες αυτές είναι 4 διοικητικοί υπάλληλοι για ένα κοινωνικό λειτουργό, δηλαδή η σχέση είναι αντιστρόφως ανάλογη εκείνης σε αντίστοιχες υπηρεσίες της Ευρώπης¹. Ακόμη οι πολύπλοκες γραφειοκρατικές διαδικασίες που χρησιμοποιούνται, πολλές φορές αναγκάζουν και τους κοινωνικούς λειτουργούς να εμπλέκονται σ' αυτές σε βάρος της κοινωνικής εργασίας. Τέλος, οι «υπηρεσιακές μονάδες κοινωνικής εργασίας» μέσα στο γενικότερο πλαίσιο της υπηρεσίας δεν έχουν πολλές φορές ισότιμη μεταχείριση με τις υπόλοιπες διοικητικές μονάδες, σε «μέσα» και διευκολύνσεις (γραφείο για συνεντεύξεις, άνετη χρήση τηλεφώνου κ.ά.).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα σύγχρονα πολύπλοκα κοινωνικά προβλήματα και οι νέες κοινωνικές ανάγκες, όπως διαμορφώθηκαν από τις κοινωνικοοικονομικές μεταβολές και ανακατατάξεις που έχουν συντελεστεί και στη χώρα μας εξαιτίας κυρίως της εκβιομηχάνισης της αστικοποίησης των

¹ Ιδὲ ευρήματα και Συμπεράσματα Ερευνών. Υπουργείο Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Δ/ση Κοινωνικής Εργασίας.

διαφοροποιημένων στη δημογραφική δομή του πληθυσμού και τη δομή της οικογένειας, επιβάλλουν να γίνουν σοβαρές αλλαγές και στις δομές και το σύστημα παροχής κοινωνικών υπηρεσιών, έτσι ώστε να είναι υψηλού επιπέδου και να ανταποκρίνονται στις νέες ανάγκες και τα προβλήματα.

Οι Δ/σεις και τα Τμήματα Κοινωνικής Πρόνοιας των Νομαρχιών, κρατικές περιφερειακές Υπηρεσίες, κάτω από την πίεση της κοινωνικής αυτής πραγματικότητας, είναι φανερό ότι θα πρέπει να αναπροσανατολιστούν σε νέους ρόλους και ένα σύστημα παροχής «προσωπικών» κοινωνικών υπηρεσιών όπως έχει ήδη υιοθετηθεί και εφαρμόζεται σε αρκετές χώρες της Δυτικής Ευρώπης.

Ένας τέτοιος αναπροσανατολισμός προϋποθέτει αναδιάρθρωση της δομής τους, έτσι ώστε να ξεφύγουν από τον παραδοσιακό τους χαρακτήρα, να γίνουν «αναπτυξιακές» και να αποτελέσουν, ουσιαστικά, πρωτογενείς Κοινωνικές Υπηρεσίες με ρόλο ανθρωποκεντρικό. Να λειτουργήσουν σε ένα περαιτέρω αποκεντρωμένο τοπικό επίπεδο, να καλύπτουν όλο το φάσμα των κοινωνικών αναγκών της περιοχής και να είναι προσιτές σ' όλους τους πολίτες. Παράλληλα οι κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται σε αυτές θα έχουν τη δυνατότητα να φτάνουν στους τόπους κατοικίας των ενδιαφερομένων χωρίς δυσχέρειες και με το μικρότερο δυνατό κόστος. Η Κοινωνική Εργασία να αποτελέσει τη βασική διαδικασία για την παροχή υπηρεσιών, αφού και η διαδικασία και ο τρόπος παροχής αυτού του είδους υπηρεσιών στηρίζονται στην μεθοδολογία και τις «αρχές» της Κοινωνικής Εργασίας. Οι κοινωνικοί λειτουργοί να αποτελέσουν τα βασικότερα επαγγελματικά στελέχη και το πολυπληθέστερο τμήμα του προσωπικού τους, με δυνατότητα να χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες και άλλων ειδικοτήτων όπου είναι ανάγκη (ψυχολόγων κ.ά.).

Συγχρόνως οι υπηρεσίες αυτές θα μπορούσαν να αποτελέσουν βασικό παράγοντα για κοινοτική ανάπτυξη με τη συμβολή τους στη δραστηριοποίηση και τον συντονισμό της οργανωμένης εθελοντικής προσφοράς κοινωνικών υπηρεσιών. Ειδικότερα το έργο του συντονισμού των φορέων κοινωνικής πρόνοιας στο τοπικό επίπεδο μπορεί να συντελέσει στη σωστή κάλυψη των αναγκών, της συγκεκριμένης περιοχής. Ενδεικτικά αναφέρουμε εδώ τα Συμβούλια Κοινωνικής Πρόνοιας που λειτουργούν στα επίπεδα της κοινότητας στην Αμερική και Αγγλία.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα διαρδρώσεως και προσανατολισμού κοινωνικών υπηρεσιών, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, αποτελούν οι κρατικές κοινωνικές υπηρεσίες στην Αγγλία και την Ουαλία που διαμορφώθηκαν μετά την εφαρμογή του τελευταίου Νόμου για τις κοινωνικές υπηρεσίες των τοπικών διοικήσεων (1970).

Ένα ακόμη στοιχείο για την αναβάθμιση του ρόλου των Υπηρεσιών αυτών θα μπορούσε να είναι η συνεχής αξιολόγηση των παρεχομένων υπηρεσιών μέσα από ένα εκσυγχρονισμένο γραφειακό σύστημα με την βοήθεια και την αξιοποίηση και των δυνατοτήτων της πληροφορικής, έτσι ώστε να επιτυγχάνονται παραπέρα βελτιώσεις, αλλαγές και προσαρμογές προγραμμάτων και υπηρεσιών.

Η κοινωνική έρευνα που έμμεσα αναφέρεται στην σχετική Υπουργική απόφαση για τις αρμοδιότητες των κοινωνικών λειτουργών, θα μπορούσε να ενταχθεί και να αποτελέσει τμήμα της όλης δραστηριότητας των υπηρεσιών και υπόβαθρο πάνω στο οποίο θα στηρίζεται ο κοινωνικός σχεδιασμός των μέτρων κοινωνικής πολιτικής.

Επίσης, για την αναβάθμιση και συνεχή βελτίωση του επαγγελματικού επιπέδου των

κοινωνικών λειτουργιών θα πρέπει να καθιερωθεί η επαγγελματική εποπτεία από στελέχη του κλάδου, σαν υποχρεωτική διοικητική διαδικασία και επίσης να υπάρχουν προϋποθέσεις για την συνεχή επιμόρφωση των κοινωνικών λειτουργών και την ενημέρωσή τους στις νέες εξελίξεις της κοινωνικής εργασίας και της παροχής κοινωνικών υπηρεσιών.

Τέλος, αν θέλουμε κάποτε στον τόπο μας οι κοινωνικές υπηρεσίες να προσφέρουν υπηρεσίες υψηλής ποιότητας, θα πρέπει να προετοιμαστούν οι κοινωνικοί λειτουργοί να πάρουν τη θέση τους στην διοίκηση των κοινωνικών υπηρεσιών στον κοινωνικό σχεδιασμό και τη χάραξη της κοινωνικής πολιτικής. Δηλαδή οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να ετοιμαστούν από την εκπαίδευσή τους να περάσουν από την παροχή υπηρεσιών στην «μικροκλίμακα» και στην μακροκλίμακα, αφού άλλωστε όλο και περισσότερο και συντείνουν προς τον ίδιο σκοπό, την δημιουργία ποιότητας ζωής και ευημερίας για όλους τους πολίτες. Ο νέος αυτός προσανατολισμός του επαγγέλματος των κοινωνικών λειτουργών επιβάλλει όπως είναι φυσικό την επέκταση της εκπαίδευσής τους προς τα πάνω, δηλαδή στο Πανεπιστημιακό επίπεδο. Αυτό σε άλλες χώρες έχει γίνει ήδη σε αρκετά μεγάλη έκταση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ευρήματα και Συμπεράσματα Ερευνών. Υπουργείο Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Δ/ση Κοινωνικής Εργασίας, Αθήνα Ιούνιος 1986.
2. ΑΣΠΑΣΙΑ ΚΑΛΟΥΤΣΗ. Σύγχρονα προγράμματα Κοινωνικών Υπηρεσιών: Αρχές. Έννοιες. Αναφορά στον ελληνικό χώρο. Εκλογή, τεύχος 58, Αύγουστος 1982.
3. Δεύτερο Πανελλήνιο Συνέδριο Κοινωνικών Λειτουργών. Εισηγήσεις - Συμπεράσματα. Αθήνα 1981.
 - α. Δ. Ιατρίδης. Κοινωνική Πολιτική και Κοινωνική Εργασία.
 - β. Έλλη Παπαθεοφίλου. Η εξέλιξη της Κοινωνικής Εργασίας στην Ελλάδα.
 - γ. Η συμβολή του Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών στην ανάπτυξη και προαγωγή της κοινωνικής εργασίας.
 - δ. Αναστασία Καφαντάρη. Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού στη Δημόσια Διοίκηση.
 - ε. Ντόρα Παπαφλέσσα. Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού διεθνώς.
 - στ. Χ. Παπαδόπουλος. Οργάνωση και διοίκηση Κοινωνικών Υπηρεσιών.
4. Υπουργική Απόφαση Δ1α/5716/74 «Περί των αρμοδιοτήτων των Κοινωνικών Λειτουργών του Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών» (ΦΕΚ 830/23.8.74 Τ.Β').